

MANINGAXAN

BEXANSABE MEN BOTA ALISE SIGIXAHO XONO
XA HANASIN BASIGI NI BENHININ MA MALI XONO

Ande, Mali gɔferenama ani dɛkuru murutinolu mennu t'alu buluno bila bilasilalisabe la suluyexaru tili 24 san 2014 ;

Ilan harano i jɔɔɔn xan Alise dugu xɔnɔ hɔxabenjinin xanma, i y'a hɔ a hɔta bilasilalisabe xɔnɔ jamen, n'an bɛɛ sɔnta o bilasilalisabe xɔnɔkulu ma, ni buluno bilata la suluyexaru tili 24 san 2014, jalahu benxan ye sɔtɔ basigi kuntaxalajan na, n'o ye ke sabulaban ti gɛɛya la men tɛrɛ ye sahilimahan maralu xɔnɔ ni dɔlu xɔ a ma xo « Asawadi » :

An ye holi kɛrenkɛrennin ni tantuli ke x'a nasin Alise jamana ma, o men keta hɔxabenalu jabila ti. Holi ni woljnumalɔn ye nin dɛkuru innu hana ma : Afiriki tiliboyihɛmahan jamanalu la Sɔtɔyiriwatɔn n'o ye SEDEYAWO/ « CEDEAO » ti, Afirikijamanalu la Kilinyatɔn UYA/ « UA », duniya tɔnxɔn naani jamana hɔɔnyanolu la Tɔnba ONI/ « ONU », Erɔpujamanalu la Tɔnba, ani Silamalu jɔxɔndeematɔnba OSEYI/ « OCI ». Holi ni woljnumalɔn ye taxa jamana innu hana ma : Burukina Fasu, Murutani, Nisɛri, Niseriya, ani Saadi, n'olu hana ye hɔxaben kanubaxalu ti.

Jɔnininni kɛrenkɛrenno kɛno Mali gɛɛyalu xan, mennu ye taxanisaagi la sahilihɛmaralu xɔnɔ;

Ilan bɛɛ xa i tɛsiti xa gɛɛya innu sabulu silatunu pewu ani xa ben sabati, men lɔsin ye jamana tarixu ti n'o sinsinnin kilinya xan, jamanadin bɛɛ dunni da kilin hɛ bunya ni karama xɔnɔ, men ye bɛɛ ye lanbe batuli ti, n'o ye Mali jamana taxabulu ti ;

An lanin a la xo jamana jataxa tɛ sabati ni jamanadinnu man hara i jɔɔɔn xan xa ke kilin ti, x'o sinsin taxabulu kutalu xan mennu ye jamana tu a sugu la, xa jatemita ke hadamadinnu tuli la alu lanbe la ani xa jatemita ke jamana duguxuluku n'a sɔtɔku la ;

A genin an ma xo Mali sahilihɛmahan xa xan xa yiriwa toriya tɔ, sɔtɔku, hadamadinyaku ani lɔnku sila hɛ, n'o xa xan xa ke hɛrɛ jɔnjɔnnu la;

An y'a lɔn xo jamanamara xa xan xa tali ke sahilihɛmahan mɔxɔlu la tarixulu ma alu la sinkulu n'alu la lɔnkulu,yɔɔɔ men tarixu t'a hita x'alu nanin gɛɛya siyaman yela alu la jalamaya xɔnɔ ;

An lanin a la xo lakantali xa xan xa sabati, xa basigi ni hagilisigi jiidi an ye jamana xɔnɔ ani xa mara ke x'a ja, geninya xɔnɔ, hadamadinnu la hakɛlu batuli, kiiti kɛsugu juma ani jangilibaliya kɛɛɛli xɔnɔ ;

An lanin a la xo jamana hawujawalelu ni kujoxubake keɓeli ye wajibi le ti ;

An haminnaku ye Afiriki sariyasabelu ni duniya tɔnxɔnnaani sariyasabelu batuli ti ;

X'an hagili tu benxansabe xɔtolu ni geɓyalu la mennu yeta waleyali ni kɔrsili sinhe ;

Ilan ye benxannu heɓe :

DAKUN I : SARIYALU, LAHIDULU, ANI LƆSINNU X'A ƆASIN HƆƆXƆNƆ ƆALABƆLI MA KUNTAXALAJAN XƆNƆ

Buluhata 1ɓ : sariyalu ni lahidulu

Sariyasin 1ɓ : bilasilalisabe hagilinna xɔnɔ, han hula mɔxɔlu t'a hita x'alu ye nin sariya innu batu :

- a) Mali jamana ye kilinya batuli, jamana duguxuluku tuli a sugu la, an'a ye yere mahɔronya batuli, ani xa jamana hanga ke demokarasihanga ti beɓe ye sin xa i ye diina sugandi men xɔnɔ ;
- b) xa sinku ni lonku ani xanku buluhata siyaman lakulon ani x'alu jidi, ani hana xa jamanaxɔnɔdin beɓe lɔwula dun da la kere kere nniya la, musulu ni dinmesennu talu jamanalɔwalelu sinhe ;
- c) jamanadinnu x'alu yere ye kulu jalabo x'a sabu ke mara kesugu kuta do ti men ye tali keɓa alu haminnakulu xan ;
- d) xa Mali maralu yiriwali laxana men ye tali keɓa alu kilinkilinna beɓe ye soto suguyalu xan ;
- e) xa ban diyaxuyahanga keɓi ma politigitaxabulu hitalan ti, bari xa i jigi la xumaɔxɔya ni hɔxaben xan hɔɔxɔnɔlu dalasali to ;
- f) xa hadamadinnu la jusariyalu ni lanbelu batu, x'alu la yereya n'alu la sagoladiinabatu bunya;
- g) xa yuruguyurugu ni nangilibaliya keɓe ;
- h) xa boyinxanni, dɔrxuhiiri ani kebaarajoxulu (jamana xɔnɔ ani jamanalu n'i ɔxɔn te) keɓe ;

Sariyasin 2nan: Han hula mɔxɔlu beɓe t'alu xan di xa benxan in xɔnɔkulu mume waleya xɔnɔtɔdiya xɔnɔ, nin benxan in waleyalikunuma deɓenin alu la.

Sariyasin 3nan: Mali kulatεgebaaradalu ye laben bεε sabati sariyaku sila hε hali n'a ke ta sariyasunba xa nin benxan xonokulu waleyali latege, x'o ke han hula moxo bεε ye hagilihalinhalin xono, ani korosilidekuru ye deema xono.

Sariyasin 4nan: lapininba mennu tanin nin benxan in xono n'alu xa xan xa waleya Mali han bεε, olu ye waleyala holoh sahilihεmara lelu xono, x'a tere danxati man ke jamana han ye benxanhεεε kerεnkerennolu la. Nin laben kilinnu ye bori jamana mara tolu xan.

Buluhata 2nan: basigi kuntaxalajan ninin losinnu

Sariyasin 5nan: Nin benxan in kun ye xa basigi juma ni kuntaxalajan sabati Mali xono, n'o ye ke sabu ti xa ben sabati ketεhejamanlu xono ani duniyatonxonnaani jamanalu xono. A ye tali ke la hoxoxonxo banni xan pewu xumaxoxoya xono, men sinsinnin nin ku innu xan:

Asawadi toxo

Asawadi toxo ye tali ke tonja la, hadamadinya, lonku, ani hagililajigimiiriya ni tanxumanseeri lelu xan, Mali sahilihεmara moxolu bεε y'alu han yela mennu xono, n'olu ye jamana buluhata dolo ti. Hutubahamunyali xono, nin welesugu men ye tali ke la hadamadinyasila xan, o xa xan xa ke beεdebenxan sabu ti ja te ke men xo, Mali jamana ye kilinya bunya xono.

Hεεε mennu kun ye xa basigi ni ben sabati jamana xono

Hadamadinku ni politigiku lowula men ye Mali jamana sahilimahan geleya banbalilu to, olu xa xan x'a tu a xa japinin politigiku sira hε. O la, jamana benxanladεba do yena sigi hulantεwaxati xono, men ye na ke korosilidekuru ye deema xono, wa dekuru kilin o kilin sin ye dun a la jasugu kilin ma, menna hagilihalinhalin dahanin xa ke Malidin bεε ni joxon te hoxoxonxo kunnu xan. O batusigi y'a wasadun Azawadiku la. A xa xan xa hεεεlu bulula mennu y'a tu Mali ye jina geleya in ku, x'a ye jamananadinnu la deema dun da la jamana lonni silatege la, ani xa ben lakika sabati jamana xono. Sariyasun do ye laben men ye tali ke basigi, kilinya ni ben na jamana xono ; o y'a ke beεdebenxan xono, jalahu xa jatemala ke Mali ye hoxoxonxo lahalaya bεε xan, x'a ye kilinya n'a ye duguxulu kilinya waleya.

Hεεε mennu labenkun ye mara kekujuma sabatili ti.

Hεερε kuhonolu bono je, sanga honononon xa ban pewu, mara xa xan xa suguya men ye jatemala kela sigidalu lahalayalu la, n'olu ye :

- losintaxabulu siginin sinxan men sinsinnin sigida lakulonnolu xan mēnu taxabulu ye namoxolu sugandili xalahili sinhe sin siyaman labilanin mēnu ye ;
- xa mara kuhonin kunxankulu jalaboli tu dugumoxolu han ma, bari yeremara xa ke sariya xonon ;
- xa sahilihemamaru moxolu tata xa siyaya jamana baaradalu la ;
- Xa bariga dun sariyalu ni hanga batuli, o la kiititεgebaaralu masutuya dugumoxolu la ;
- Xa lakantalihεεrelu sigi sinxan mēnu sinsinnin kilinya ani bεε sindunni jamanadinnu kunxankulu jalaboli to ;
- xa jamanadinnu, kerεnkerenninya la sahilihemara moxolu, sindun a nama, sigida lakantalibaaralu to ;
- xa lakantali tigilamoxolu bila xa taxa jamana han bεε he ;
- xa sahilihemara yiriwalibaarada do sigi sinxan, o ye baarakeminan do ye marabuludekuru do ti baaraxonoyadeema xonon men hagilinna ye tu xa jinin, ani yiriwalihεεre kerεnkerennin men waleyali sinsinnin hadamadinya, lonkulu, duguxulu sawuralu ani waxatiyelomalu xan. Yiriwalihεεre nin musagalu ye bola yiriwali kuntaxalajan nahulu do le to men sigikun ye yiriwali sabatili ti. Nahulu yena bo jamanalu la hutubanhululu ni duniya deemakεbaxalu kun.
- Duniya jamanalu ye lahidu ta xa nin benxan xonokulu waleya ani x'alu batu, ani hana xa deemadun o sila he, politigiku, tariyasila, nahuluku, baarakεhεεreku ani baarakeminanku to ;
- Hulantelawaxati ye damita xabarin bulunon mana bila benxansabe la.

Dakun II : JAMANA POLITIGIKULU ANI SARIYAKULU

Buluhata 3nan : Sariyaku ani jamana labenni kukuta

Sariyasin 6nan : Han hula moxolu ti lahidu ta xa sariya dolu sigi sinxan men y'a tu sahilihemahan moxolu, hasudinnumaya xonon, alu xa sin x'alu han ye kulu jalabo sariya

xɔnɔ ani xa lɔwulaba labila o yɔɔ mɔxɔlu ye jamana baarakɛdalɔ xɔnɔ. Labɛn mɛnnu latɛgɛta o hukumu xɔnɔ, olu hɛɛ :

Sigida la :

- Xa Bulun dɔ sigi sinxan mara xɔnɔ, mɛn mɔxɔlu suganditɔ ye xalahili sinhɛ ; sin ni sɔtɔ siyaman ye bila alu la bulu xan ; hanga hana ye bila alu la bulu xan sariyaku ni maraku sila hɛ, a wa baarakɛnahulu hana ye bila alu la bulu xan.
- Malidinnu, kɛrɛnkɛrɛnninya la, sahilimahan mɔxɔlu, y'alu hannu la kulu jalabo yɛrɛmara sariya xɔnɔ ;
- Sariyatabulun peresidan ye sugandila bɛɛdɛxalata sinhɛ. Ate le ye hanga ni mara namɔxɔ ti mara xɔnɔ ;
- kulatɛgelidɛkurulu ye sɛrɛkililu ni kominilu xɔnɔ (sɛrɛkiliku kulatɛgɛdɛkuru ni kominiku latɛgɛdɛkuru) mɛnnu hana suganditɔ ye bɛɛdɛxalata sinhɛ, nin latɛgɛdɛkuru innu hana namɔxɔlu ye biro lelu ti, mɛnnu ye kulatɛgelɔwula ha ; olu hana namɔxɔya ye sɛrɛkilikɔnsayi peresidan ani mɛrɛ ;
- A yamaruyanin mara bɛɛ ma xa i sagolatɔxɔ sariya xɔnɔ.

Jamana xɔnɔ :

- xa sariyatabulun hulanan sigili taxabulu tɔkutaya ani x'a waleya, n'a ye welela « SENA », jamana ye kɔnseyelu walima a mana kɛ welesugu hɛn o hɛn ti, mɛn ye sanga dun a suguya n'a ye kɛta la, ani x'a kɛ baarakɛda ti mɛn ye baaralu n'alu xɔnɔku ye nin bɛnxan kuntilinnalu jidi ;
- xa jamanadinnu dunni nɔxɔya sariyatabulunba xɔnɔ x'a sabu kɛ xalahiliwula siyayali ti jamana xɔnɔ walantɛ xa hɛɛrɛ kɛndɛ kɛtɛlu tɛgɛ ;
- xa hɛɛrɛ tɛgɛ toriya tɔ mɛn y'a tu laadalamɔxɔxɔtɔbalu, musulu ani dinmɛsɛnnu ye dun marabululu tɔxɔlabulun xɔnɔ ;
- xa lɔwula di sahilihɛmɔxɔ siyaman ma kulatɛgɛbaaradalu ni hutubabaaradalu la ani mara baaradalu la.

Buluhata 4nan : Hangalu ni sinnu talasugu

Sariyasin 7nan : Han hula mɔxɔlu benta a xan xo lɔwulalu ni baaralu xa xan xa tala jamana ni sigida lakulɔnnolu tɛ, sangu xa jatemita kɛ hasudinnu ni sigidalamɔxɔlu haminankulu la.

Sariyasin 8nan : Maralu ye sin xa latɛgɛli kɛ ku mɛnnu xan sariya xɔnɔ, olu ye :

- a) sɔtɔ, hadamadinya ani lɔnku yiriwalibaaralu bululali ;
- b) duguxulu labɛnni ;
- c) hutubabaarakɛminannu ni hadamadinya sabatilibaaradalu sigili sinxan an'alu ɲalabɔli (Xaran kunhɔlɔ ni baaradigixaran, kɛndɛya, laminin, lɔnku, silakulu, kunnahulɛndiwulalu mɛnnu ye mara ye bulu xan, kuranku, jiku ni sanuyaku) ;
- d) sɛnɛ, bexanmara, mɔɔli, kunkuxɔnɔhɛnnu tɔpɔtɔli, borihɛnkulu, jaguku, isinikulu, bululabaaraku, turisimu (mahɛlɛhɛnku), maralu n'i ɲɔxɔn tɛ borimahɛnkulu ;
- e) mara ye baarakɛnahululu ni wori maratalu ;
- f) lanpɔn ni saganlelu sigili sinxan an'alu ladunni ;
- g) julusarahɛɛɛlu sigili sinxan
- h) sɔn walantɛ ban kɛli nilihɛnnu, nɔxɔyadalu, ani kɛlu tɔ
- i) bulumadeema dili
- j) Sindunni kulu tɔ
- k) baarakɛɲɔxɔnya mara walanwalanni xɔnɔ ani hulandintariya
- l) jamana ni jamanadinnu lakantali.

Sariyasin 9 : Sigidalakulɔnnolu la ku latɛgɛnolu waleyali ye wajibi ti n'alu lakulɔnta ani x'alu lasi hanga tɔxɔlamɔxɔ ma. Sinnu talali sigidalakulɔnnolu n'i ɲɔxɔn tɛ, o ye latɛgɛla le sariya kun mɛn xɔnɔ taxabuluhagilinnalu miirili n'alu latɛgɛli labilanin sigidalamɔxɔlu ye.

Buluhata 5nan : hanga tɔxɔlamɔxɔlu sigili ni baaralu kɛli sariya xɔnɔ

Sariyasin 10nan : hanga y'a tɔxɔlamɔxɔ kilin sugandi x'o lasigi sigidalakulɔnnolu xɔnɔ, sangu xa hutubanahalu lakanta. O la, a ye gɔfɛrɛnama ye taxabulu ɲahɔ porosɛbalu xan, xa sɔtɔ ni hadamadinya yiriwalihɛɛɛlu ni duguxulu labɛnni baaralu nɔxɔya.

Sariyasin 11nan : hanga tɔxɔlamɔxɔ ye baaralu kɛsugu sɛgɛsɛgɛ alu kɛno xɔ n'alu ni sariya ye tali kɛla i ɲɔxɔn na. O sɛgɛsɛgɛli kɛsugulu pereperelatɛgɛnin sariya xɔnɔ.

Sariyasin 12nan : benxan xɔnɔ, x'a tere danxati man ke hanga ketalu la, han hula mɔxɔlu benta a xan hanga ni maralu xa nɔxɔnye ke hen dantalu xan, n'olu ye :

- yiriwaliporoselu waleyali mɛnnu lategeta jamana ni hutubabaaradalu walima kenyerɛyebaaradalu kun nin mara innu xɔnɔ.
- kunku xɔnɔ sɔtɔlu nahabɔli, kerɛnkerɛnya la duguxɔtɔnahululu;
- hen o hen, n'o ye tali ke nin benxan in waleyali xan.

Buluhata 6nan: musagalu ni hɛɛɛɛlu

Sariyasin 13nan: mɛn ye hɔ x'a hara takisilu, sigida nisɔnɔ saratalu hakɛlu pereperelatɛgɛli xan, i y'a hɔ a hɔnin sugu mɛn nin benxan in sariyasin 8 nan xɔnɔ, mara kilin o kilin ye sin x'a ye nisɔnɔ sarata latege x'a ben a ye sɔtɔkɛda n'a ye yiriwali kuntilinɔalu ma sariya hukumu xɔnɔ.

Sariyasin14nan: Jamana ti lahidu ta, x'a ye baarakɛnahulusɔtɔlu 30% latanbi sigidalakulɔnnolu ma sanni san 2018 tɛ, a talali ye ke dalaxali bisigi xan mɛn sinhe, jatemita kerɛnkerɛnnin ye ke sahilihɛmaralu xan, x'a sabu ke dalilulu ti mɛn yena latege.

Sariyasin15nan: Jamana ye hake dɔ di sigidalakulɔnnolu ma alu la kunkuxɔtɔnahululu nahabɔ sinhe, kerɛnkerɛnninya la duguxɔtɔnahululu, mɛn hake yena lɔn hɔxabɛn sinhe han hula n'i nɔxɔn tɛ.

Sariyasin16nan : Jamana ti lahidu ta xa :

- sigidalakulɔnnolu la sinnu di alu ma ;
- sigidalakulɔnnolu la hutubabaara kanu dun mɔxɔlu la, kerɛnkerɛnninya la, Mali sahilihɛmaralu xɔnɔ ;
- baarakɛlalu tali nɔxɔya sigidalakulɔnnolu la hutubabaaradalu la, ani xa mɔxɔ tatalu hanba ke sahilimahanmara mɔxɔlu ti.

DAKUN III : LAKANTALIKU HɛɛɛɛLU

Buluhata7nan : Taxabulubalu

Sariyasin 17 nan : lakantaliku heere menna hede, olu jalaboto ye nin sariya nelu hukumu xono :

- wulumali xana ke sordasiketa to, jamanadin bee xa dun sordasiya ni lakantadekurulu to ;
- Xa kilinya sabati kelejama ni lakantaliyama te, x'o jamoxoya di jamana ma;
- Xa sordasilu ni lakantakelalu bila xa taxa Mali han bee he dandin-dandin ;

Buluhata 8 nan : maramahentigilu harali i joxon xan yoro kilin to, alu tali jamana kelejama he, kekekheenu lamitali alu la, baara dili alu ma (Maramahenbila, Kuntilyahalin ani Baarasoto MKB=DDR)

Sariyasin 18 nan : maramahentigilu harali i joxon xan yoro kilin to, o kun ye xa kekekedinu totobon menna ye sin xa ta kelejama he walima DEDEYERI « DDR » laninin xono. O taxabulu ye kela waleya siginin nelu la sariya xono MINISIMA deema la.

Sariyasin 19 nan : Han hula moxolu benta a xan xa baarabulu do sigi DEDEYERI « DDR » xanma, n'o xonoxolu ye ke gferenama ni dekuluru murutino moxolu ti. O baarabulu ye baara ke nin bexan in korosilidekuru ye jamoxoya xono.

Sariyasin 20 nan : baara sotoli ni DEDEYERI « DDR » ye kela xa ben maramahentigilu la harajoxonxan ne sinhe; alu ye baaradalu la i y'a ho sordasiya, walima xa baara di alu ma alu la yeta sila he. DEDEYERI « DDR » ye tali kela kekekeli harano xoto le i joxon xan, menna man soto tali to.

Buluhata 9 nan : Sordasilu ni lakanta tigilamoxolu bilali xa taxa jamana han bee he

Sariyasin 21 nan : kekekeli ni lakanta tigilamoxolu tanolu ye lataxa jamana han bee he ; bari o ye ke dandin-dandin x'a damita benxansabe bulunobilalun na, sahilihemara bee xono. O baara ye ke MOKU « MOC » ni MINISIMA « MUNISMA) » ye jamoxoya xono.

Sariyasin 22 nan : sahilihemara moxolu siyaman xa xan xa ye kekekeli tanolu to, wa jamoxoya do hana di alu ma, sangu lannaya ye sinsin ani xa maralu la lakantakulu sabati.

Buluhata 10 nan : Yelama duni sordasiya ni lakantali tigilamoxolu la kulu to

Sariyasin 23 nan : Han hula mɔxɔlu bɛnta a xan xa yɛɛma waleya jamana ye lakantaku tɔ, x'a sabu kɛ kɛwale xɔɔlu ti ani xa i sinsin Afiriki tɔnba ni duniyatɔnxɔnnaani tɔnba ye sariysabelu ti.

Sariyasin 24 nan : Gɔfɛɛnama ye hɛn bɛɛ sigi sin xan a dɛɲɔxɔlu la deema xɔnɔ, xa hɛɛɛ kɛndɛlu tɛgɛ lakantabaarakɛdalɔ sigili waleyali xanma, mɛnnu ye sin xa jamana lakantamakulu ɲalabɔ ani x'a lɔwula ha lakantaku jidi tɔ an'a danlajamanalu n'i ɲɔxɔn tɛ.

Sariyasin 25 nan : Han hula mɔxɔlu bɛnta a xan xa dɛdɛkuruba barigama dɔ sigi lakantaku xanma EREYESIYESI « RSS », sigidɛkurulu kilinkilinya bɛɛ ye dun mɛn xɔnɔ sangusangu xa miiriya dahanin ta lakantaku kuntilinya kuta xan, xa tali kɛ sigidalu, maralu ni jamana ani duniya tɔnxɔn naani dalilu ɲɔɲɔnnu xan.

Sariyasin 26 nan : Lakanta sabatilijɛdɛkurubaye laɲininnu kɛ mɔxɔlu sugandilisugulu xan lɔwulalu la, sangu xa bɛn sinsin ani xa lɔwulalu ha baarajalɔn xɔnɔ.

Sariyasin 27 nan : Yɛɛmadun sɔɔdasiya ni kanta tigilamɔxɔlu la kulu hukumu xɔnɔ, polisidɛdɛkuru dɔ ye sigi sin xan mɛn ye bila sigidalakulɔnnolu la mara xɔnɔ, alu la polisikumakulu xanma.

Sariyasin 28 nan : Sigida lakantali bilasilalidɛkuru dɔlu, ni jamana, mara, sigidalu ni sigidala hangabundalu ani wulaxɔnɔmɔxɔlu ye mɛn tɔ, o ye sigi sin xan x'a bila sigida ɲamɔxɔ ye mara xɔnɔ.

Buluhata 11 nan : Boyinxanni kɛɛli

Sariyasin 29 nan : Han hula mɔxɔlu ye lahidu ta xa : boyinxanni n'a buluhatalu bɛɛ kɛɛ n'o ye mɔxɔhaxa bululanin ni doroguhiirilu ti.

Sariyasin 30 nan : Han hula mɔxɔlu bɛnta a xan xa kɛɛbulu kɛɛnkɛɛnninnu sigi sin xan sangu xa : boyinxanni ni mɔxɔhaxa bululanolu kɛɛ.

DAKUN IV : HADAMADINYA, SɔTɔ ANI IɔNKU YIRIWALI

Buluhata 12 nan : Yiriwali Hɛɛɛ kɛɛnkɛɛnno

Sariyasin 31 nan : Han hula mɔxɔlu bɛnta a xan xo jamana xa xan xa yɛɛma dun sigida yiriwali taxabulu la jalahu sigidalakulɔnnolu xa yamaruya x'alu la yiriwalihɛɛɛlu

laben deɲɔxɔnya taxabulu xɔɔ, men ye tali ke sigida soɔku n'a lonku xan ani xa kulu jateboɔsabelu dantege geninya xɔɔ han bee he.

Sariyasın 32 nan : Mara hula walima mara ketelu ye xa buluxɔɔbaarawula jonjonnu sigi sin xan, bari o ye ke i y'a ho sariya t'a pereperelatεge namεn, sangu x'alu la soɔsilalu ni hadamadinyasilalu yiriwali jiidi, men ye tali ke alu la sinnu xan i y'a ho o nahonin namεn benxan in xɔɔ.

Sariyasın 33 nan : Sahilihεmaralu yiriwalibaarada do sigita, men ye bilasilalidεdekuru do namoya xɔɔ ; o bilasiralidεdekuru xɔɔmoxɔlu ye maraku latεgebulun toɔlamoxɔlu ti, mennu la baara nasinnin baara ni heεreɔ talali ma deemaɲɔxɔnya xɔɔ, menna soɔ ni hen ketelu yesin xa yiriwa.

Sariyasın 34 nan : Yiriwalihεεε keɛnkeɛennin do labenta baarada in xanma dekurulu ni goferεnama kun, deɲɔxɔlu la deema xɔɔ ; a musaga boɔbaxa ye woriboɔkesu do ti, men siginin sin xan yiriwali kuntaxalajan xanma.

Sariyasın 35 nan : heεε labenkun ye xa sahilihεmaralu la yiriwali tanxumanseerilu ni mara tolu ta xaja ; o ye waleyala san 10 ho xa si san 15 kuntaxala ɲɔxonna ma. A waleyali koɔsili ye ke bilasilalidεdekuru kun, baarakεdalɔ ni hangabundalu la deema xɔɔ.

Sariyasın 36 nan : Han hula moxɔlu benta a xan, benxan in koɔsilidεkuru ye namaya xɔɔ, xa waleyalitɔsumandεkuru do sigi sin xan Mali sahilimahan, sangu xa haminankulu lon haantanya keɛli toɔriya to yɔɔ kuhonininnu to an'alu yiriwali. O baara xa xan xa ke xaru saba xɔɔ, bulunɔ bila xɔ benxansabe la. A ye ninin duniya woribunba, Afiriki jamanalu yiriwaliworibun, n'o ye BADI « BAD » ti, ani silameɔlu la yiriwaliworibun, n'o ye BIDI « BID » ti, alu xa deema ke baara in waleyali la, goferεnama, duniya baaradabalu ani yɔɔ yiriwata moxɔlu la hagilihalinhalin xɔɔ.

Sariyasın 37 nan : worininladεba ye sigi sin xan xaru hula, yiriwalihεεε keɛnkeɛennolu labenno xɔ. Ladε yena bulumasigikesu do sigi yiriwali kuntaxalajan xanma, men yena ke yiriwalihεεε keɛnkeɛennin musagaboɔminannu ti.

Buluhata 13 nan : Wulixabo xa nasin sahilihεmaralu yiriwali ma.

Sariyasın 38 : Sahilihεmaralu yiriwali baarada ye jamana ye deema soɔ i y'a ho benxan in t'a pereperelatεge namεn.

O to, ben keta a xan xa heerele bae waleya, waxati sutun, waxari hakelama ani waxati jan xono, menna kuhota haranxan xono, n'o ye tali kela soto, lonku, sinku ani hadamadiyahaku yiriwali xan.

Karasilidekuru ye noxonye hololu sinhe, gofere nama yena sabe do dantege, men y'a ye lahidu tanolu pereperelatage o hukumu xono, a y'a he xa heere menna waleya ani lahidulu tiimeni bululasabe labenni i y'a ho ben ket'a xan sugu men, nin dakun innu xono :

- hadamadiyah sabatilibaarakedalu ;
- baarakelalu yiriwali ni sin dili alu ma;
- balulawasabaaralu
- wulaxonobaaralu yiriwali (sene, bexanmara ani baara menna nasinnin be bexannu marali n'alu toptoli ma) ;
- silabaditobennu sangu xa taxanisaagi noxoya sahilihamaralu xono;
- duguxotonahulubo ni tiliyeelenkuran ;
- baaraku, kerengerenninya la musulu, dinmesennu ani kelakela xotolu;
- nahasotobaaradalu sigili sin xan sigida la ;
- xa sotoladunsilalu dayele kelaborila saaginolu ani desebaxanto ketelu ye, ani x'alu lanbe saagi alu ma ;
- bululabaara, turisimu, jagu ni kunnahulendi;
- xaran ani sinku ni lonku.

Sariyasin 39 nan : Han hula moxolu benta a xan, men ye xaranku ani lonku ni sinku ti, xa nin heere innu teger :

- xa xaran porogaramulu laben xa ben maralu la hadamadiyah ni lonkulu ma ;
- xa sigidalu xannu ni sabelisugulu yiriwa ;
- xa xaran kun holo ni hulanan sinsin, o la, jatemita ye ke bae sindunni to xaran to;
- xa sanhexaransu siyaman dayele ;
- xa lonkuyiriwalisulu ni henxotomarayorolu (miselu) dayele maralu xono ;
- xa nin maralu la lonkulu jiidi, sigida la, mara xono ani jamana ni duniya xono.

Sariyasin 40 nan : Mara yiriwalibaarada do ye dayele mara bee kilinkilinna xono sangu xa maralu la sinnu sinsin baaraku sila he, men ye ke sabu ti xa gɔferenama xa lahidu tanolu tiimeni segesege;

Baarada kuta in ye maralu/jamana ye marabunda le xono, a jamoxoya ye mara kulategebulun peresidan ne bulu ;

Sariyasin 41 nan : Maralu ni hanga te benxanporogaramulu ye laben xa ben san siyaman baara bululanolu waleyali xanma ani jamana ye ketalu keli sariya xono, soto ni hadamadiya yiriwali hukumu xono.

Sariyasin 42nan : Jamana ti lahidu ta xa sigidalamoxolu sindun sotolu ni bulumadeemanahulu jininni n'alu labaarali to, mennu ye sin xa soto sigidalanahulu jininni n'alu nahaboli sinhe, ani hana naha mennu ye soto maralu n'i joxon te walante alu ni jamana ketelu te dexoxoya le ani benxan mennu lategeta jamana kun x'a nasin alu ma sotoku sila he.

Sariyasin 43 nan : Jamana ti lahidu ta xa dexoxyaporoselu yiriwa, mennu hagilinna tata sigida la. Heerele ye tegera xa sigidalakulonolu sindun benxanjululu ni yiriwalideema labenni, kundunni n'alu waleyali la.

Sariyasin 44 nan : Yiriwaliporogaramulu ye segesege tuma ni tuma heere ni nahulula deemabaxalu kun, korosilidekuru ye jamoxoya xono.

Sariyasin 45 nan : Deemabaxa hen o hen nanin taxabululu laben walima xa miiriyalu ta sahili xanma, a jininni n'olu he alu x'alu la keta holu ben Mali sahilihamaralu haminnakulu ma ani naha men ye basigi ni lakantali sabati nin mara innu xono.

DAKUN V : Hoxaben, Jusariyaku Ani Hamadinya Sabatikulu

Buluhata 14 nan ; Hoxaben ni jusariyaku

Sariyasin 46 nan : Han hula moxolu benta a xan xa hoxaben jonjon sabati, men sinsinnin nin kulu xan :

- Sariyasun do labenni x'a nasin basigi, kilinya ni hoxaben ma ;
- jusariyaku sabatiliheerele bulula kerengerenninya xa dekuru sigi ani x'a wuli x'a lo sin xan men nasinnin tonja, jusariya ani hoxaben ma;
- Baarabulu do sigili yurugyuruugu ni nahulu sunjani keleli xanma ;

- Xa bεεδεεεεεεεεεεidekuruba do sigi, men ye baara ye nasin keε laadalu n'a sariyalu soεoli, moεohaxawalelu, silatunuhaxali, ke ni musuya boyinxanniawalelu, ani sariyasosowale ketelu ka nasin bεεladεsariyalu, hadamadin ye jusariyalu ani hadamadinya madeemalisariyalu ma, Mali jamana han bεε he.
- sonni a ma xo yaha te sin xa ke keε laadatija n'a sariyasoso ni hadamadinya silatunuhaxalilu ma na si ma, wa alu sonta hana alu ni bεεladεεεεεεidekuruba ka de x'o baara ke ;
- yaha te sin xa ke keε laadatijnabaxalu n'a sariyatijnabaxalu ni hadamadinya silatunubaxalu ani mennu boyita musulu, sungutundolu ni dinmεεennu xan x'alu lanjaba keε in xonε;
- kiitihanga sinsinni menna sariya borili ye waleya jamana han bεε he ;
- lahidu tali xa yeεma dun sariyaku la sangu kiiti kunxankumεxolu ni kiititeεewulalu sodun i joxon na, x'a sinnu jidi, xa dansigi nangilibaliya la ;
- xa laadalahεεε ni laadalakulu labaara x'a tere danxati man ke jamana sariya la ;
- bεε madeemali hutubayali sariyaku hukumu xonε ani kunnahulen dili hasudinnu ma alu la hakelu xan ;
- xa xaran nahama jidi sariyabaarakela bεε kun; hali silama kititeεelalu ;
- Xa silama kititeεelalu lowula dun ba to sariyaku lawabulu he kerεnkerenninya la, hen men ye hoxabenjinin hukumu xonola ti jamanadinnu kun mennu ye nte gofεrenama baara la, o hoxabenjinin o xa xan xa ke sinku ni lonkulu, diinakulu ani laadalakulu bunya xonε,
- Xa laadalahanga namεxolu lowulalu dun bato x'a sabu ke alu la musagalu tali ti ;

Buluhata 15 nan : Hadamadinyamadeema silalu

Sariysin 47 nan : Han hula moεolu ti lahidu ta xa herelu tege, mennu ye keεnabεirilalu saagili, n'alu bisimilali noεoya ani xa hεεε tege alu la musagaku la, x'a ben taxabulu ma men ye tali kela Afiriki ni duniya sariyasabelu xan ani afiriki benxansabeba men

tata san 1969, n'a ye janimaborilalu la gɛɛyalu jalabo, ani Kanpala benxansabe men tata san 2009, n'o ye xumala gɛɛyanaborilalu lakantaku xan Afiriki xɔnɔ.

Sariyasın 48 nan : Han hula mɔxɔlu t'a ninin baaradalu ni hadamadinya deemadɛkurulu hɛ, xa kɛtalu juxɔtɔdun mɛnnu ye tali kɛla janimaborilalu saagili, n'alu bisimilali xan, ani x'alu la baarasɔtɔku nɔxɔya tɔriya tɔ.

Sariysin 49 nan : Han hula mɔxɔlu ti lahidu ta xa sariyalu yiriwa ani x'alu labatu, mɛnnu ye tali kɛla hadamadinya ni tilinninya xan, n'olu ye hadamadinya deemaliwalelu taxalannu ti. Alu ti lahidu ta hana xa mɔxɔlu jangi, mɛnnu ye nin deemalu kɛla tɔxɔnininan ti politigiku, sɔtɔkɛda walima kɛɛkɛminanku sila hɛ, xa deemabaarakɛdalul lasɔtɔli nɔxɔya ani xa mɔxɔlu xa lakantaku sabati.

DAKUN VI : DUNIYA TɔNXɔN NAANI YE DEEMALI LAHIDULU

Buluhata16 nan: Hɔxabɛn Mɔxɔlu la Kɛtalu

Sariyasın 50 nan : Han hula mɔxɔlu bɛɛ y'a lɔn xo wajibisabatilan hɔɔ mɛn ye benxan na, o ye xankilintigiya ti, alu la lannaya n'alu la lahidutigiya, xa benxan in xɔnɔku batu ani x'a labɛnnu bɛɛ waleya, alu la jamana ye hɔxabɛn naha xanma, ani bɛn, lakanta ni basigili sabatili Mali xɔnɔ ani kɛtɛtɛjamanalu xɔnɔ.

Sariyasın 51 nan : Han hula mɔxɔlu t'a ninin alu la politigitɔnnu ni sigidadɛɛkurulu hɛ, kɛɛnkɛɛnninya la musulu ni dinmɛsɛnnu la dɛkurulu, kunnahulɛndisulu, laadalakunnahulɛndilalu, laadalajamɔxɔlu ni diinajamɔxɔlu, alu xa deema kɛ benxan kuntilinpalu sabatili la.

Buluhata 17 nan : hɔxabɛnnalu lɔwula

Sariyasın 52 nan : Hɔxabɛnnalu, n'olu la jamɔxɔya ye Aliseri bulu, olu le ye benxan ni labɛnnu batuli seeri ti dɛdɛkuru hula n'i jɔxɔn tɛ. O tɔ, a han hula mɔxɔlu ye :

- tu xa tanbi alu la hɔxabɛnbaara hɛ ;
- ye dɛkurulu ladi, ni kun y'o la, waleyali hukumu xɔnɔ ;
- alu lɔwula ha ni gɛɛya dunta benxan kuntilinya sabatiliku tɔ.

Sariyasın 53 nan : Hɔxabɛn ye kɛ sababu ti xa benxan waleyali ni Mali deemali wulixalɔ xɔxɔtɔdun duniya xɔnɔ.

Buluhata 18 nan : Duniyatɔnxɔnnaani mɔxɔ hamunyanolu lɔwula

Sariyasin 54 nan : Duniya tɔnxɔn naani mɔxɔlu ye nin bɛnxan in batuli seeri ti; o la, alu tɛsitinin x'ɔ baaralu sinxɔtɔmatintin, kɛrɛnkɛrɛnninya la :

- Duniya tɔnxɔn naani tɔnba, Afiriki Tɔnba, Erɔpu Tɔnba, Silamalu la Tɔnba, ani deemabaxa kɛtɛlu, ti lahidu ta xa bɛnxan in waleyali xɔxɔtɔdun ;
- Afiriki Tɔnba buluhata mɛn nasinnin basigi ni lakantakulu ma ani duniya tɔnxɔn naani tɔnba ye buluhata mɛn nasinnin lakantakulu ma, a jininin n' olu hɛ xa deema dun bɛnxan in ma, ani x'a kɔrɔsili kɛ a waleyaliku tɔ ; ani hana, xa nangilihɛɛrɛlu tɛgɛ, mɔxɔlu xanma, mɛnnu y'a hɛ xa gɛlɛya dun lahidu tanolu waleyali la ;
- A jinnin duniyatɔnxɔnnaani mɔxɔlu hɛ, alu xa bɛnxan waleyali bilasila woriku, baarakɛhɛrɛku ani baarakɛminanku la mɛnnu ye bɛnxan in sabatilannu madeema la DEDEYɛRI « DDR », ɛSIYɛSIYɛRI « SSR » ni bɔyinxanni kɛlɛli tɛ taxa waleyali mɛnnu xɔ ; olu xa xan x'alu lɔwula ha nahulubɔku tɔ, mɛn jatemitanin ; o tɔ, alu y'alu wasadun ladɛba la mɛn ye kɛ bɛnxan waleyali nahulujinin xanma.

Sariyasin 55 nan : Han hula mɔxɔlu ye ɲaniya ta xa jamanadinnu ni duniyatɔnxɔnnaani baarakɛlalu la baaralu waleyali hake lɔn ani x'alu kɔrɔsi.

Sariyasin 56 nan : MINISIMA, duniyatɔnxɔnnaani Tɔnba ye baarakɛdalɔ ni porogaramulu ani dɛkuru hɛn o hɛn xa xan xa lɔwula mɛn ha an'a xa xan xa bulumadeema nahama mɛn kɛ bɛnxan in waleyali hukumu xɔnɔ, olu ye tali kɛla waxati nata lelu xan, alu kibaxalu ti mɛn xariha alu ma.

Buluhata 19 nan : Bɛnxan kɔrɔsilidɛkuru

Sariyasin 57 nan : Han hula mɔxɔlu bɛnta a xan xa kɔrɔsilidɛkuru ni waleyalidɛkuru dɔlu sigi nin bɛnxan in bulunɔbila xɔ bɛn ni tɛlabɛnni xanma Mali xɔnɔ.

Sariyasin 58 nan : Bɛnxansabe, basigi ni xanbɛn xanma (CSA) xɔnɔmɔxɔlu hɛlɛ : Mali gɔfɛrɛnama, dɛkuru murutinolu mɛnnu t'alu bulunɔ bila nin sabe in na ani hɔxabɛnnalu (Aliseri, Burukina Fasu, Murutani, Niseri, Saadi, SEDEYAWO « CEDEAO », ONI « ONU », OSI « OCI », UYA « UA », UYE « UE ». ONI « ONU » buluhata mɛn ye baara nasinnin lakantali ma, o ye lasigidinnu xa xan xa ye kɔrɔsilidɛkuru ye baaralu tɔ. SEYɛSIYA « CSA » ye sin hana, ni kun y'a la, xa baarakɛla kɛtɛlu ni nahulubɔbaarada wele x'alu sindun baara in tɔ.

Sariyasin 59 nan: SEY&SIYA « CSA » jam&xya ye Aliseri bulu, ate men ye h&xabennalu la jam&xo ti ; a deemabaxa ye Burukina Fasu, Murutani, Niseri ani Saadi ti, olu ye peresidan danxannu ti. K&rsilid&ekuru daxawula ye Banbaxo ti. A ye sin xa j&xoxye ke han ket&e he, nin kun y'a la. A ye j&xoxye ke sinja kilin xaru x&no, a ye sin xa j&xoxye baraninnu hana ke ni kun y'a la.

Sariyasin 60 nan: SEY&SYA “CSA” ye baaralu ye:

- Han hula m&xo lu ye benxan labennu waleyali, alu k&rsili an'alu seges&geli ke, x'a tere a man danxati MINISIMA ye baara la;
 - xa baarabululalisabe do laben benxan labennu waleyali xanma ani x'a batu ;
 - xa benxan labennu jah& ni h&oj&xo&nx& dunta han hula m&xo lu te ;
 - xa han hula m&xo lu t&ho, n'o ni k&eli xa xan;
 - xa g&fer&nama deema a xa h&ere j&oj&onnu t&ge benxan labennu waleyali xanma; nin ku ninnu hana sin y'o to:
- i. hutubabaarada ani mara walanwalanni baaradalu xa ke sahilih&emahan he;
 - ii. xa sariyalu ta mennu ye benxan x&no&kulu waleyali n&xo&ya;
 - iii. baarake&ere j&oj&onnu lasi sigidalakul&nnolu x&no, alu lat&xo&mali xanma an'alu la baaralu n'alu sinnu waleyali xanma ;
 - iv. h&er&elu t&geli mennu y'a tu demokarasi labaar&na kuta mennu kuh&nin benxan x&no, olu xa dun sigida x&no, k&eren&er&nninya la, xalahili t&xo&lasabelu t&kutayali, x'a ninin m&xo lu he alu x'alu t&xo sabe o sabelu x&no sangu alu sin xa t&re xalahililu to, ani deema dunni xa baarada kotalu ni h&ere kotalu sigi sin xan.

Sariyasin 61 nan: xa tali ke a waxati n'a ye sinnu xan, MINISIMA ni UYA “UA” (MISAHELI), OSI “OCI”, UYE “UE” ni SEDEYAWO “CEDEAO” la baar&j&xo&nya x&no, alu ye CSA deema benxan k&rsili n'a waleyali baaralu la.

Sariyasin 62 nan: SEY&SYA “CSA” ye baara waleyali x&no, a ye komite naani sigi sinxan mennu ye tali k&ela nin dakunnu la : “politigikulu ni baaradakulu”, “jamana ni jamanadinnu lakantali”, “so&to, sinku ni lonku yiriwali” ani “ telab&enni, sariyakulu ani deemalikulu”

Buluhata 20 nan: sagolak&rsilik&la

Sariyasin 63 nan: Han hula mɔxɔlu bɛnta a xan, SEYɛSYA “CSA” xa sagolakɔɔsilikɛla dɔ sugandi, mɛn ye baara ye kɛ bɛnxan waleyali sɛgɛsɛgli ti.

Xaru naani o xaru naani, a ye dantɛgɛlisabe hɛsɛhɛsɛnin dɔ labɛn, mɛn ye lahidu tanolu jɔhɔ waleyali xan, mɛnnu tata bɛnxan xɔnɔ; a ye gɛlɛyalu hita, xa gɛlɛyalu dunbaxalu, xa lajininnu kɛ hɛɛɛ tɛgɛtalɔ xan.

Sariyasin 64: sagolakɔɔsikɛla ye deema sɔtɔ a ye baara hukumɔ xɔnɔ.

DAKUN VII: LABɛN LABANNU

Sariyasin 65: Nin bɛnxan in labɛnnu n’a haranxannu tɛ sin xa yɛlɛma ni dɛdɛkuru mɛnnu t’alu bulunɔbila a la, bɛɛ man sɔn a ma, kɔɔsilidɛkuru ye hagilinna sɔtɔnin xɔ.

Sariyasin 66nan: harankannu ni han hula mɔxɔlu bɛɛ ye jɔhɔlu Alise hɔxabɛn sinhɛ ni bulunɔbila kɛta a la feburuyexaru tili 19 san 2015, olu sinba ye bɛnxan in tɔ awa alu lɔwula hana ye kilin ti sariya la i y’a hɔ bɛnxan han tɔlu.

Sariyasin 67nan: tɛlabɛnnalu ani Pilatihɔrɔmu lamɛta hɔxabɛnjɛninna bɛɛ tɔxɔ tɔ, hɛn o hɛn tɛɛ ye kana xan a lun. **tɛlabɛnnalu ani Pilatihɔrɔmu** bulunɔbilalalu t’alu bulunɔ bila bɛnxan in na a lun kuru bɛɛ kilin-kilinna tɔxɔ tɔ.

Sariyasin 68nan: Nin bɛnxan in waleyali ye damita xabarin han hula mɔxɔlu ni hɔxabɛnnalu man’alu bulunɔ bila a la lun mɛn.

HARANXAN HɔLɔ : Hulantɛlawaxati

San bɛnxansabe sariyalu ye xa sigi sinxan, bɛn kɛta nin hulantɛlakukɛtalɔ xan. O kulu waleyali xa xan xa damita xabarin bulunɔ mana bila bɛnxansabe laban na. O waxati kuntaxala y’a ta xaru tan ni seegi (18) la xa tax’a si xaru muxan ni naani (24) ma.

O hutantɛ xɔnɔ, lajinin ye xa nɔxɔya dun dabarilu sigili la sinxan xa hɔxabɛn kɛ Malidinnu n’i jɔxɔn tɛ, xa Mali kuta sigi sinxan, jamana kilin, demokarasi mantarahano ye mɛn xɔnɔ.

Nin ye sababu ti, Ala bariga tɔ, bɛn ni demokarasi sabatili ani hadamadinnu la sɔnjɔxɔnye lɔnkusiyaya xɔnɔ.

Hulantɛlawaxati nin xɔnɔ, jamanadin mɛnnu bɔta xa taxa jamana xɔxan x’a sababu kɛ kɛlɛ ti, dabarilu xa tɛgɛ jalahu olu la xɔsaagili xa kɛ, x’alu la sigiwulaku n’alu la baarakulu jɔlabɔ ani hana janganxata ti mɛnnu sɔtɔ xa deema kɛ xa jasin olu ma.

Hulantɛlawaxati laɗininnu n'a kuntaxala.

Buluno mana bila benxansabe la, hulantɛlawaxati ye dayɛɛ o yɔɔndo be. O la, sani sariya tanolu ni marasugu mɛnnu kuhɔnin benxansabe in xɔɔ, olu xa latɛɛ ani x'alu waleyali damita, dabari kɛɛnkɛɛnninnu xa xan xa tɛɛ mɛnnu ye tali kɛla Mali salihɛmaralu marasugu la.

O dabarilu kun ye :

- xa sigasiga bo a to pewu x'a ho sariya kutalu yena ta mɛnnu ye tali kɛla jamana lɔsin kutalu sigili n'alu waleyali la, lɔsin mɛnnu nasinnin politigiku, jamanadinnu ni jamana lakantali, so to yiriwaliku, hadamadinyakulu, sinku ni lonku, sariyaku yiriwali ani jamanadinnu tɛlabɛnni ;
- xa xalata sariyasabe hɛɛhɛɛ x'a kutaya xa yeɛma do lu dun a to sangu, hulantɛlawaxati in xɔɔ, sigidalu ni maralu ani jamana xɔɔ, xalatalu ye sin xa kɛ suguya la mɛn y 'a tu nin benxansabe in xɔɔku xa sin xa waleya ;
- xa dabarilu ni labɛnsilalu waleya mɛnnu ye tali kɛla bɛn lanali xan, kujɔxukɛlu dabilali, xa taxabulu kutalu ta xa nasin jamanadinnu ni jamana lakantali ma sangu lakantalibaxalu la sinnu ye sabati kusɔbe ani xa do hara alu la hasudinɗumaya xan ;
- xa hɛɛɛlu tɛɛ sangu so n xa kɛ sariya tanolu ma jangu xa danxati kɛ boyinxannilalu ani danmatanbiwalelu la, ani hana xa dan sigi dɛnketɛhe ni kujɔxuke la ;
- Xa benxansabe nin waleya sarati tano xɔɔ.

Sangu jamana baaralu xana lo, lɔsin mɛnnu ye sinna, olu ye taxa alu la baaralu hɛ ho xa xa taxa si hɛɛɛlu sigili ma sinxan mɛnnu kuhɔnin benxansabe in xɔɔ.

- xa namɔxɔlu sigi sahilihɛkominilu ni sɛrikililu ani maralu xɔɔ hulantɛlawaxati xɔɔ ; o mɛɛninba xa kɛ xaru saba ti buluno bilali xɔ benxansabe in na. Alu taja, an'alu la baaralu yena latɛɛ ho xabɛn xɔɔ ani baarakɛɗɔɔya xɔɔ.
- Toriya-toriya to, xa sariyasabelu sigi sinxan sangu benxansabe xɔɔkulu xa sin xa waleya;
- Gɔfɛɛnama yena dabarilu tɛɛ sangu, xaru tan ni hula (12) xɔɔ, Depitebulun xa xalata sariyasun kuta latɛɛ ;
- dɛkuru mɛnnu sigita sinxan benxansabe in xɔɔ, olu ye xalatalu baaralu kɛ maralu ni sigidalu la hulantɛlawaxati xɔɔ. O ye kɛ i y'a ho benxansabe t'a ho na mɛn, o sarati janyaninba ye xaru tan ni seegi (18) ti.

HARANXAN 2NAN : hadamadinnu ni jamana lakantali

1.Hulantɛladabari mɛnnu ye tali kɛla hadamadinnu ni jamana lakantali xan

Bɛnxansabe in kɔɔsilidɛkuru ni hadamadinnu ni jamana lakantalikomite ye ɲamɔɔɔya xɔɔɔ, lakantalidɛkuru sigita sinxan, n'o ye SETɛSI (CTS) ti. SETɛMɛSI (CTMS), n'o ye lakantaliidɛkuru ti mɛn bɔta Waxadugu bɛnxansabe xɔɔɔ n'a lasiyayata Alise ɛtanburuxaru tili 16 la san 2014.

a. Gɔfɛɛnama tɔɔlakidinnu ni tɛlabɛnnalu ani Pilatihɔɔmu (n'o ye dɛkuruba ti minisirisu siyaman ni kɛɛ han hula mɔɔɔlu ani baarada kɛtɛlu), SETɛSI "CTS" ni Kɔɔsili ni sɛgɛsɛgɛlidɛkurulu hana sin ye baara tɔ, an'alu tɔɔlabaaarada mɛnnu ye maralu xɔɔɔ,

- SETɛMUSI lasiyayano ye taxa a ye baaralu waleyali hɛ ho xa taxa si SETɛSI sigili ma sinxan ;

- Mali kɛɛkɛhangalu ni jamana lakantali tɔɔlakidin wɔɔɔ (6) , Tɛlatɔɔɔmalalu tɔɔlamɔɔɔ saba (3) ani Pilatihɔɔmu tɔɔlamɔɔɔ saba (3) ye dun SETɛSI "CTS" xɔɔɔ.

MINISIMA hana mɔɔɔ hula ye dun, (SETɛSI ɲamɔɔɔ hana y'a tɔ), tɛlabɛndɛkuru mɔɔɔ kilin o kilin ani duniya kɛɛbulu mɛnnu mɔɔɔlu ye jan, nin bɛɛ tɔɔlamɔɔɔ kilin hana sin ye dun a tɔ.

SETɛSI "CTS" ye baaralu ye:

- xa munxutedabila kɔɔsi han hula n'i ɲɔɔɔn tɛ ;
- xa sɛgɛsɛgɛli kɛ danxatili xan xa ɲasin munxutedabila bɛnxan ma;
- xa jamana lakantali sabaɲibaaralu kutaya ani x'alu hɛsɛhɛsɛ ;
- Kɛɛbululu daxawulalu, x'olu wulalu ɲinin x'alu lɔn ani x'alu lakulɔn ;
- Xa dabarilu tɛgɛ hɛɛɛku sila hɛ sɔɔdasilu saagili an ye kɛɛbulu xɔɔɔ .

b. Tɛlatɔɔɔmadabarikanta sigili sinxan mɛn ye welela xo MɔKU "MOC" ani yɔɔkɔɔsihanga ani han hula ye yɔɔkɔɔsiyaalannu

-Tili 60 xɔɔɔ bulunɔ bilali xɔ bɛnxansabe la, SETɛSI ye ɲamɔɔɔya xɔɔɔ, Tɛlatɔɔɔmadabarikanta (MɔKU) ani yɔɔkɔɔsiyaalannu xa xan xa sigi sinxan ;

- SETɛSI ye bilasilalisabe walanwalannin labɛn xa dahita Mɔku taxabulu xan, a xɔɔɔmɔɔɔlu n'alu la baaralu ye pereperelatɛgɛ.Bilasiralisabe in ye kɛɛbuluhangalu ni

jamana lakantali tɔɔlamɔɔɔlu, Tɛlatɔɔmabaxalu ani Pilatihɔɔmu mɔɔɔhake hana ye pereperelatɛɛ MOKU kun.

-Tɛlatɔɔmadabarikanta nin ɲamɔɔ ye keɛla sɔɔɔdasi jalatigiba dɔ le ti, o ye danxan ye ke Tɛlatɔɔmabaxalu tɔɔlamɔɔɔ kilin ti ani Pilatihɔɔmu tɔɔlamɔɔɔ kilin ;

- MOKU ni duniya lakantalihangalu y'alu bulu di i ɲɔɔɔn ma xa baara ke ;

- MOKU ye baara ye xa dɛxakɔɔsiyaalannu bulula ani x'alu waleya, o la, Mali sɔɔɔdasihanga tɔɔlamɔɔɔlu ye tere a tɔ, ani Tɛlatɔɔmabaxalu ni Pilatihɔɔmu tɔɔlamɔɔɔlu. A mana ye xo naha y'a la ani n'a ye sin xa ke, MINISIMA ni duniya keɛhangala mɛnnu ye jan, olu la deema ye sin xa ɲinin (o la, MOKU ye yɔɔɔkɔɔsiyaalan keɛsugulu n'alu keɛwaxatilu ye jatemita). Yɔɔɔyaalan hɔɔ keɛli mɛɛninba ye tili 60 bulunɔ bilali xɔ bɛnxansabe la ;

- MOKU ye baara ye hana xa sɔɔɔdasi murutinolu la keɛwanlelu n'alu taxabululu bulula ani x'alu waleya alu la yɔɔɔkilindaxa kuntaxala xɔɔɔ ;

-Bulunɔ mana bila bɛnxansabe la, o tili 60 xɔɔɔ, SETESI ni MOKU yena basigili labɛnnibaaralu bululasabe dahita xa ɲasin Mali sahilihɛla ma. O baarabululasabe xɔɔɔ, hanhuladɛyaalannu lɔwula yena bunya marihatigilu la yɔɔɔkilindaxa ti, ani haraɲɔɔɔxannin ni keɛdabila. Baarabululasabe ye laɲinin yena ke jantuli ti sangu yɔɔɔlu xana tɔɔɔulunya kɔɔɔsiliku sila he yɔɔɔkilindaxa waxati, sani a xa si an'a xɔɔɛ.

c. Sɔɔɔdasi marihatigilu la yɔɔɔkilindaxa

-Tili 30, bulunɔ bilali xɔ bɛnxansabe la, sɔɔɔdasi marihatigilu la daxawula ani keɛdabila, SETESI y'o baara bɛɛ ɲaɲinin x'a bila. MINISIMA ye daxawulalu labɛnni baaralu damitali lateɛɛ. O baara bɛɛ ye ke sarati xɔɔɔ mɛn mɛɛninba ye tili 120 ti ;

- Tili 30, bulunɔ bilali xɔ bɛnxansabe la, baarakɛtaxabulu mɛn lateɛɛgta feburuyexaru tili 18, san 2014 xa ɲasin yɔɔɔkilindaxa ma, SETESI y'o ɲalamaya, ani hana, yɔɔɔkilindaxa damitawaxati ye pereperelatɛɛ a kun ;

- Tili 30, bulunɔ bilali xɔ bɛnxansabe la, dɛkuru murutinolu ye sabe labɛn x'a di SETESI ma, sabe mɛn ye alu la sɔɔɔdasilu hake an'alu la maramahɛn hake dantɛɛɛ, o ye ke saratilu xɔɔɔ mɛnnu dantɛɛgta feburuyexaru tili 18 baarakɛtaxabulu xɔɔɔ.

II. Mɔɔɔ murutinolu la keɛɛdin xɔɔɔlu laɔunni jamana ye keɛɛbululu xɔɔɔ

- Tili 60, bulunɔ bilali xɔ bɛnxansabe la, mɔɔɔ murutinolu la keɛɛdin xɔɔɔlu lasaagili baarakɛdɛkuru ye sigi sinxan ;

- O baarakedekuru mɔxɔlu ye : sɔɔdasihangalu ni lakantali tɔxɔlamɔxɔlu, Telatɔxɔmabaxalu ani Pilatihɔɔmu tɔxɔlamɔxɔlu. Dekuru nin ni Benxansabe in waleyali kɔɔsilikomite y'alu bulu di i ɲɔxɔn ma xa baara ke ;
- Jamanakuntigisariyasabe yena baarakedekuru xɔnɔmɔxɔlu pereperelatɛge, alu la baaralu an'a latɔxɔmɔna. Dekuru in yena baara ke jamanakuntigi ye ɲamɔxɔya xɔnɔ. O le yena mɔxɔ hamunyanolu sugandi, a xa siy'a la bɛɛ sɔnnin mɔxɔ mɛn ye sangu o xa ke dekuru in kuntigi ti;
- Tili 90, bulunɔ bilali xɔ benxansabe la, Lasaagilidekurulu ni Bulunba mɛn ɲasinnin ERɛYɛSIYɛSI «RSS» ma, olu ye dɛ xa dɛ benxannu sigi sinxan, ani kelɛdin xɔtɔlu lasaagili dalilulu Jamana ye kelɛbululu tɛma, alu la jalakulu hana ye ɲanabɔ o sinhe ;
- O xanma, kelɛdin murutinolu y'alu la sɔɔdasi lasaagita bɛɛ ladɛno tɔxɔ sabe, Gɔfɛɛnama ye dabari kɛndɛ tɛge jangu xa lasaagili nin ke sarati xɔnɔ mɛn tɛ tanbi xaru wɔɔɔ (6) xan i y'a hɔ benxansabe nan'a hɔla ɲa mɛn ma. Baara ye ke Lasaagilidekuru ye kɔɔsili xɔnɔ ani ERɛSIYɛSI (RSS) Bulunba ;
- Lasaagilidekuru ni ERɛSIYɛSI (RSS) Bulunba ye baarakɛɲɔxɔnya xɔnɔ, a ye jaladiɲa ni lɔwulayɛlɛma baara ke x'a dahita kulatɛgebaxalu la. Kelɛdin murutinolu tɛma, mɛnnu tɛɛ ye jalatigibalu ti (ofiselu) , n'olu ye lasaagi la, olu la jala dɔxɔyaninba ye ke alu la jala xɔtɔ ti. Mɛnnu tɛ sarati kuhɔninnu daha ani mɛnnu la ɲɔɲinɲin ye nte lasaagili ti, eretɛɛti musagalu ye yanmaruya olu ye.

III. kelɛkɛminannu bilali, hanubila ani lasaagili sigidalu la deemali xɔnɔ (DEDEYɛRI)

Tili 60, bulunɔ bilali xɔ benxansabe la, kelɛkɛminannu bilali, hanubila ani lasaagilidekuru ye sigi sinxan.

- dekuru in ni Benxansabe waleyali kɔɔsilidekuru y'alu bulu di i ɲɔxɔn ma xa baara ke ;
- Jamanakuntigisariyasabe yena dekuru in xɔnɔmɔxɔlu pereperelatɛge, alu la baara ani dekuru in latɔxɔmɔna. Dekuru in yena baara ke jamanakuntigi ye ɲamɔxɔya xɔnɔ. O yena mɔxɔ hamunyanin sugandi sangu o xa ke dekuru in kuntigi ti;
- **DEDEYɛRI** dekuru mɔxɔlu yena ke : sanhepolitidekuru dɔ, baarakedekuru kɛɛnkerennolu, mɛnnu yena alu bulu di i ɲɔxɔn ma xa baara ke, alu buluhatalu hana yena ke maralu xɔnɔ
- Baarakedekurulu mɔxɔlu ye ke mɔxɔ hamunyaninbalu ti ani sɔɔdasilu ni kanta tigilamɔxɔlu, Telatɔxɔmabaxalu ni Pilatihɔɔmu tɔxɔlamɔxɔlu, ani minisirisu dɔlu, ani sigidalu tɔxɔlamɔxɔlu ;

- Tili 60, buluno bilali xo benxansabe la, **DEDEYERI** dekuru ni benxansabe waleyali korosilidekuru ye baarakexoxonya xono, **DEDEYERI** xanma, a ye baarabululasabe jonjon laben bee ye dupa men ma, bulunobilali in ye tali kela musagakulu hana xan;
- **DEDEYERI** dekuru yena deema soto heereku sila he **MINISIMA** bariga la ani baarakexoxon ketelu.

IV. Sorodasilu ni jamana lakantili tigilamoxolu bilali baarada kutalu la

- Tili 60, buluno bilali xo benxansabe la, **MOKU** (**SETEYESI** ye men xono), o ye baarabululasabe dahita Benxansabe waleyali korosilidekuru, lakantali baarakedekurulu la, men ye tali kela an ye sorodasilu lasaagili xan baaradalu la, sorodasi mennu tere ye Mali sahilihe n'alu la sinnu sanxototata.
- O baarabululasabe n'a waleyali saratilu, olu sinsinnin baarabululasabe kete waleyali xan, n'o ye lakantali labennibaaralu ti mennu xa xan xa ke sahili he mennu y'alu jantu sigida n'a laminin la, silanjakulu ani haminnakulu mennu ye tali kela lakantali xan;
 - Sorodasidekuru mennu mana laben x'alu bila xa taxa baaradalu la, olu la baarakeminannu dahano ye di alu ma, awa alu doni mume ye ta gofere nama kun musagaku sila he;
- Sorodasilu ni jamanadinnu lakantali tigilamoxolu bilali baaradalu la, o te taxa musagaku xo men ye tali kela dugumoxolu la basigi ani jamana han lakantali, ani jamana ni jamana ketelu lakantali ani boyinxanni kelesi.

V. Yelama kutalu dinni kelebululu ni lakantalibaaradalu la baara taxabululu to

- a. Tili 60, buluno bilali xo benxansabe la, **MOKU**, jamanakuntigisabe men ye tali kela **ERESIYESI** (RSS) Bulunba sigili xan, yelama ye dun o xonoku la jangu do ye hara kelebulu murutinolu toxolamoxolu hake xan mennu buluno xa xan xa bila benxansabe la, ani sigidadekurulu bee ladeno. Bee ladeno ye ben yelama ketalu xan an'alu waleyali buludalisabe ;
 - Tili 90, buluno bilali xo benxansabe la, **ERESIYESI** (RSS) Bulunba ye moxo walante dekuru hamunyanin bila xa segesegeli walanwalannin ke jamana ni jamanadinnu lakantali xan, men yena ke deemabaxalu la deema xono, dugumoxolu sin ye dun a xumalu to sangu xa yelama taxabulu jonjonnu jatemita ;
 - **ERESIYESI** (RSS) Bulunba ye lakantali baarakela bee ladeno ye baaralu pereperelatage ; n'o ye xa jantuli ke danhatalu la bunya **silatage la** (dugubalu,

dugumεεnnu, wulaxɔɔlalu, saharawulaxɔɔlalu, borimahennu taxasilalu, tanbisila kerɛnkerɛnno, mɛnnu hɛ tanbili ye wajibi ti, ani dantɛlakantalu). Nin bɛɛ ye kɛla xa sinsinni kɛ laɲininnu hana xan (dugumɔxɔlu lakantali, kiitisariya, mɔxɔmita ani sariyalanangililu waleyali, kunkuxɔɔhennu tijali kɛɛli, kɛɛɲɔxɔge walelu, seeriyalu haraɲɔxɔɔxanni, sɛgɛsɛgɛlilu, jamana duguxulu lakantali, dantɛlu tɔɔtɔli, kunnahulɛɲinin, lakantali baaradalu tɔɔtɔli n'alu kɔɔsili, ani ku kɛɛlu...)

- ƐRɛSIYɛSI (RSS) Bulunba ye i tɛsiti kɛɛbululu ni lakantali baaradalu sɛgɛsɛgɛli n'alu kɔɔsili sabati ma, dugubalu xɔɔɔ ani dugumεεnnu. A ye a tɛsiri hana sangu sariyalu xa bunya.

b. Polisi taxabulu kuta sigili sinxan Jamana xɔɔɔ

Xaru 12, bulunɔ bilali xɔ bɛɛxansabe la, jamanakuntigisariya ye sariya ta mɛn ye jamana ye polisi taxabulu kuta sigi sinxan ani x'a ye baara pereperelatɛgɛ. A ye pereperelatɛgɛli kɛ lakantalibaarada tɔlu ni polisi taxabulu kuta in n'i ɲɔxɔn tɛ. A ye baaradalu labɛɲɲa pereperelatɛgɛ, xa dinmɛsɛnnu tali daliluyalu jatemita, xaran, baaradalu dɛɛnni minisirisu mɛnnu la, olu ye hita, ani mara ni kɔɔsili taxabululu.

c. Lakantalidɛkurulu sigili sinxan sigidalu la, n'o ye SESEYɛLɛSI (CCLS) ti.

Tili 60, bulunɔ bilali xɔ bɛɛxansabe la, **lakantalidɛkurulu ye sigi sinxan sigidalu la** jamanakuntigisariyasabe kun, kɛɛnkerɛnninya la hɔɔ maralu, o xɔhɛ kominilu xɔɔɔ (SESEYɛLɛSI kilin ye sigi mara kilinkilinna xɔɔɔ, a daxawula ye kɛ mara duguba ti ; SESEYɛLɛSI kilin ye sigi komini kilin o kilin xɔɔɔ) ;

- SESEYɛLɛSI mɔxɔlu ye lakantali ni kiitiku tigilamɔxɔlu ti sigidalu la, ani polisi taxabulu kuta tɔxɔlamɔxɔlu, sigidalu tɔxɔlamɔxɔlu, sigidalu xɔɔɔ laadalanaɲamɔxɔlu, diinanaɲamɔxɔlu, basisɔlalu ɲamɔxɔlu, sigidala mɔxɔ gansannu, musutɔnnu ni dinmɛsɛntɔnnu y'o tɔ.

SESEYɛLɛSI y'a hagilinna di sigida ɲamɔxɔlu ni sigidalakantalidɛkurulu ni baarakɛlalu lakantalibaxa tɔlu la baaralu xan ani xa ku kɛta gɛɛnnu waleyali magɛɛya. O bɛɛ xɔhɛ, a xa xan x'a lɔwula ha kunnahulɛn dili tɔ dugumɔxɔlu ma, x'alu lahamunya ani xa hɛɛɛlu sɔtɔ alu haminnakulu ɲalabɔli la.

- SESEYɛLɛSI ye tɔnsigi kɛ, a dɔxɔyaninba ye sinɲa kilin ti xaru xɔɔɔ sangu xa hɛsɛhɛsɛli kɛ lakantaliku xan mɛn y'a tu baara kɛtalulu ye sin jatemita la.

HARANXAN 3NAN : Baaralu ni porose waleyatalu soƙo, hadamadinya ani sinku ni lɔnku sila he Mali la waxati sutun, waxati manxan ani waxati kuntaxala jan xɔnɔ.

1.Waxatihulantɛla baara ketalu

I y'a ho, a hitanin benxansabe yɔro wɔɔronan (VInan) xɔnɔ « x'a ben hulantɛlawaxati ma, nin baaralu ni poroselu labenta han hula mɔxɔlu kun mɛnnu xa xan xa waleya toriya hagilinna to xa nasin mɔxɔlu ma deguba ti mɛnnu soƙo x'a sababu ke sahilihɛkɛle ti.

1. Lekolixaranku ani baaradigixaranku

- xa san 2014 -2015 xarandayɛle labɛn Gawo ni Tumutu ani Kidali maralu xɔnɔ ;
- Mara kohɔnin innu bɛɛ xɔnɔ, xa xaranwulalu kunxankunnahulɛn bɛɛ laɛ x'a daha ;
- xa ni kuta dun xarandolu la domuniku to lekolisu 314 la xabarin xaransulu mana dayɛle, o ye ke domunilu ni minannu lasili ti yɔrolu to ;
- xa bariga dun lekolisulu latɔxɔmali to nin waleyalu kun :
 - xa lekolisulu yɔro tɔjanolu toben ;
 - xa xarankɛminannu lasi lekolisulu la (mɛnnu ye tali kɛla jalage xan, olu sin y'o to) ;
 - xa lekolikaramɔxɔlu saagili latoriya Gawo ni Tumutu ani Kidali maralu xɔnɔ, o ye kɛla ladiyalihɛɛɛ dɔlu le la ;
- Gawo ni Tumutu maralu xɔnɔ, xaransu 9nan lekolidin mɛnnu ti san jɔxɔndan ke xa "Defu" soƙo, x'olu bɛɛ ye tɛmantɛxaranwulaku jalabo ;
 - lekolikaramɔxɔ mɛnnu ye saratilabaara la, x'olu ta baara la waxatihulante nin xɔnɔ ;
- xa waxatilatanbixaranwulalu sigi sinxan xa minannu bila alu xɔnɔ ;
- lekolidin mɛnnu ti BAKI soƙo n'alu ye iniwɛɛsitelu la, x'olu ta ani xa i lo alu la musagalu xɔto ;
- xa dugumɔxɔlu lahamunya alu xa wuli x'a i lo sangu alu xa deema ke dinmɛsɛnnu ye, kɛɛnkɛɛnninya la, musumanndolu saagili la lekolisulu la duguulu xɔnɔ mɛnnu ti deguba soƙo ;
- xa sɛnɛ ni bexanmara baaradigixaranwulu dɔlu sigi sinxan ani ka minannu lasi alu xɔnɔ Kidali ni Tumutu ;
 - xarankɛwula mɛn nasinnin sɛnɛ, bexanmara ani mɔoli yiriwali ma Gawo saheli xɔnɔ, x'olu toben.

2. Kɛndɛyaku

- xa dɔgɔɔrisulu la sinnu sanxɔtota (Sesikɔmulu, seserɛfulu, maralu xɔnɔ dɔgɔɔrisubalu).

O sanxɔtotali ye baara mɛnnu kɛli kuhɔla, olu ye:

- Baarakeminannu ni firalu lasili ;
- Kendeyasu mennu la baara lonin Gawo ni Tumutu ani Kidali maralu la, x'olu tɔben xa baarakeminannu bila alu xɔnɔ ;
- kendeɣa baarakela mennu wulita xa bɔ alu la baarakewulalu tɔ x'a sababu ke kele ti, x'olu saagili laben. O la, ladiyalihɛɛɛɛlu xa tɛge i y'a ho xa do hara alu la xarusara xan, ani xa deemadun alu ma sangu sigili xa nɔxɔya, ani xa lakantalidabarilu sigi sinxan ;
- xa kendeɣa baarakela do lu ta sarati do xɔnɔ x'alu bila kendeɣyasulu la xa deemadun baarakela to lu ma sangu dugumɔxɔ beɛ ladeno xa sin xa firakeli soto nɔxɔya tɔ ;
- xa lun do lu bila firakeli kɛɛnkerenninnu xanma (i y'a ho dusukundimin, nadimi, opereli). O ye ke maralu do xɔtɔrisulu la jamana do xɔtɔri hamunyanolu kun ;
- xa kendeɣyasulu lasotoli nɔxɔya dugumɔxɔlu bulu, o la, worikudeema ye ke xa nasin deɛɛbaxantolu ma ani ilan balima mennu bota xɔxan xa na ni sin si ye nt'olu ye ;
- xa bariga dun hɛɛɛɛlu tɔ mennu ye tali kɛla banakunben ni banafirakɛ la firakelidɛkurulu kun mennu ye yaalanna xa taxa sigidalu la ;
- xa hɛɛɛɛlu sigi sinxan mennu ye tali kɛla hatexulɔnalage la banaku nasila hɛ, banabaxantɔ do lu bilali xa taxa do xɔtɔrisubalu la, ani xa deemadun baluku tɔ xa nasin dinmɛɛɛnnu ma balukudɛɛ danmatanbi ye mennu la ;
- xa dabari jonjonnu tɛge xa hoɔɔbanalu koɔsili mantaraha mara saba kuhoninnu xɔnɔ ;
- xa baaralu damita mennu ye tali kɛla ketɛhekendeɣyasu saba loli la Gawo, Tumutu ani Kidali. Kendeyasu ninnu xɔnɔ deema ye dun dugumɔxɔlu ma sangu x'alu la firakelilu nɔxɔya.

3. Jiku

- Ji sotowula mennu tɔjanin x'olu tɔben (pɔnpɛxɔlɔnnu, bexanminxɔlɔnnu)
- xa pɔnpɛxɔlɔn do sɛn Kidali ;
- xa pɔnpɛxɔlɔn do sɛn Gawo ;
- xa xɔlɔn sitɛrinima do sɛnTumutu ;

4. Xa ni kuta dun sigidalu tɔ sotokɛsilalu hɛ

- xa deema ke dugumɔxɔlu ye sɛnɛ ni bexanku silatɛge la. O deema taxabululu hɛɛɛɛ :
- xa ni kuta dun baaralu tɔ mennu ye tali kɛla lulu ni dugumɔxɔlu la sɛnɛ la ;
- xa bexannu la banakunbenbasijilu dili an'alu firakeli kanpanilu laben ;
- Jidunmansin mennu ye sɛnɛkeduguxulu labennolu xan n'alu nte baara kɛla, x'olu tɔben ;
- xa nahasotobaaralu sigi sinxan musulu ni dinmɛɛɛnnu ye sɛnɛ, bexanmara, jagumɛɛn, mooli ani bululabaaralaku silatɛge la.

Baaralu waleyali saratilu :

- Gɔfɛrɛnama ye lahidu ta xa nin baaralu ni porose kuhɔninnu waleya tilinninya ani baarakɛjɔxɔnya ni buludijɔxɔnma xɔnɔ. Dugumɔxɔlu hana sin ye baara bɛɛ tɔ ;
- Gɔfɛrɛnama ye lahidu ta xa nahulu ni baarakɛlalu bila baaralu ni porosɛlu waleyali xanma, a ye sin xa deema ninin duniya deemadunbaxalu hɛ ;
- Baarakɛɔkuru mɛn nasinnin « hadamadinya, sɔtɔ ani sinku ni lɔnku yiriwali ma, o ye baaralu nasinnin porosɛlu kɔrɔsi n'alu baaralu jatebɔ ma waxati ni waxati ;
- hanhulabaarakɛɔkuru mɔxɔlu yena kɛ, hannu tɔxɔlamɔxɔlu ni hɔxabɛnna ti ; hannu tɔxɔlamɔxɔ ye kɛ mɔxɔ kilin ti. A ye sin xa deema ninin mɔxɔ hɛ mɛn ye deema ye sin xa baara nɔxɔya. A ye jatebɔtɔnsigilu kɛ, o ye kɛ hɔkabɛnna ye lapinin xɔnɔ ;
- A nininnin duniya tɔnbalu hɛ alu x'alu janiwula hin xa deema kɛ xa nasin baaralu ni porose ninnu waleyali ma ;
- Gɔfɛrɛnama ye lahidu ta, hadamadindɛkuru mɛnnu deguninba ye n'olu ye dinmɛsɛn mɛnnu ye lutigilu ti, haratalolu, dinmɛsɛn hagilitijanolu, kɛsamusulu, musu lutigilu, dinmɛsɛn tijanolu, lunjuritɔlu hatexulu ni hagili la, ani dɔkɛtɛlu, xa i jantu kusɔbɛ nin mɔxɔ kuhɔninnu ku, x'alu lakanta, xa dususumayawalelu kɛ alu ye, ani xa waleyalu kɛ mɛnnu y'alu la duniyatɔtɛgɛ nɔxɔya.
- Baara kɛtalu ni porose waleyatalu ni baara toriman bululano mɛnnu ye sinna n'alu ye tali kɛla hadamandinna haminnankulu la, olu tɛ i jɔxɔn degu. Olu ye baaralu ti mɛnnu ye tali kɛla sɔtɔ yiriwali la, siyaman bɔli haantanya la jangu duniya tɔnba ye lapininbalu kɛ xa bɛn san 2015 yiriwaliku nasila hɛ, olu ka sin xa tiima.
- han hula mɔxɔ bɛɛ xa sin xa i hanmita sangu wale jɔxumannu xana kɛ mɛnnu ye baaralu ni porosɛlu waleyali bali.
- han hula mɔxɔlu bɛɛ ye lahidu ta sangu x'a tu Fanga ye baarakɛlalu, baara waleyabaxa tɔlu ani mɛnnu yena hadamadinyadeemasila hɛ, olu xa sin xa yɔrɔlu lasɔtɔ ka tere gɛlɛya foyi ma dun a tɔ.

II. Dabari tɛgɛtalu kuntaxala manxan ni kuntaxala jan xɔnɔ kiyakɛdaYiriwali hɛɛɛ kɛrɛnkɛrɛnno mɛn kuhɔnin bɛnxansabe yɔrɔ naaninan xɔnɔ, n'o ye tali kɛla Sahilihɛla yiriwali la sɔtɔ, hadamadinya ani sinku ni lɔnku silatɛgɛ la, o hukumu xɔnɔ, baarabululanin kɛrɛnkɛrɛnno mɛnnu ye tali kɛla san siyaman na, olu yena labɛn. Baara mɛnnu yena kɛ, o lelu walanwalanno hɛɛ :

Mɛn ye wulaxɔnɔlalu yiriwali (sɛnɛ, bexanmara ani mɔɔli), domuxaha sabatili ani sigida n'a laminin lakantali ti, baara mɛnnu yena kɛ, olu hɛɛ :

- xa deema ke xa nasin simansilabennalu, angeretobennalu ani tokhehen tolu tobembaxalu ma ;
- xa deema ke xa nasin baarada heeretigilu ma jangu alu xa simansi jumalu tobem halinhenku ni bexanmara silatεge la ;
- xa bexanfirake yiriwa ani xa bexanfirakewulalu tobem maralu xono ani sigidalu la ;
- xa bexanfirakewulalu jensen kusobe mara kilinkilinna xono ;
- ka baarakeminannu ni borihennu lasi bexanfirakewulalu to ani xa deemadun sangu keke sababu la bexanfirakedoxotri mennu wulita xa bo alu sigiwulalu to, olu xa sin xa saagi alu no to ;
- xa bariga dun yegemowulalu tobenni to ani jixankesulu ; noxodun jilasigitalu to yegemita xanma, x'o baara ke xa na ani x'a yiriwa ;
- baludese xolololu xa joxu moxo mennu ma kusobe, xa domuni lasi olu ma ;
- xa do hara jamana ye dabari tetetalu xan sangu a xa sin x'a janiwula hin deemaliku to xa nasin desebaxantolu ma baludese kujoxu mana na ;
- xa bariga dun lasobilihεere lu to sangu geleya dolu xa sin xa kunben baluku silatεge la;
- xa bariga dun simanmara sinnu to jamana ni kominilu xono ;
- xa balu lasi desebaxantolu ma mennu la toroya xa bun kusobe ;
- xa noxoya dun taxanisaagila la simansenwulalu ni yoro tolu te baludese ye mennu na ;
- xa deema ke sangu baara mennu ye tali kela bexannahabo la ani bexanjagu, nin bee xa sin xa noxoya ;
- xa keje tunnu keke Ba Jaliba n'a buluhatalu xono, dalalu, jilasigiwulalu ani bexandomunidinxalu ;
- xa yirilu tutu balu ni xolu dahelalu to ; xa siya kerengerenninnu tutu lobo janitalu ye bo mennu to ani bululabaarakayirilu ;
- xa kunkuxonsubulu n'alu daxawulalu lakanta sangu xa padaamutoxoma sabati kunku xono ;
- xa bariga dun tonkele to ;
- xa deema ke ka nasin jininni ma sene ni bexanmara silatεge la.

Men ye baarabululanolu ti wulaxonolalu soto yiriwali silatεge la, baara mennu yena ke, olu ye :

- xa dinmesennu ni musulu an'alu la tonnu laben x'alu ke kenyereyejamalu ti sangu x'alu la soto sabati ;
- xa nahasotobaaralu yiriwa dinmesennu ni musudekurulu ye ;

- xa deemadun baara manxandolu sigili la sinxan sigidalu la jangu soto ye sabati ani xa baaraku hana noxooya ;
- xa dinmesennu ni musulu la sinnu sanxotota ; sinsinni xa ke sigida makunahennu n'a haminnakulu xan ;
- xa deema ke xa nasin koperatifulu ni baaradalu ma mennu ye sin xa baara di moxolu ma, o deema ye sin xa ke wori ti walante hen ketε men ye tali kela sigida haminnakulu la.
- xa xaran ke moxolu kun ani xa deemadun toptoli silatεge la. O deema nasinnin moxolu ma mennu han ye nahasotobaaralu sigila sinxan ;
- xa bululabaarakelalu deema, x'alu laben kujuma sangu alu xa sin xa nahaba soto alu la baaralu la;
- xa bululabaarakelalu la baarawula kerεnkerennolu lo Mali sahilihemara bee xono ;
- xa dabari tεge sangu julu xa soto ani baarakeminannu ;
- xa kanalu sigi sinxan jangu baarakelalu xa dun i noxon na, i y'a ho waxatilasuxulu n'alu weleto ye xo "fuwari".O ye ku ti men ye tali kela an ye lapinin na n'o ye laminin Afiriki jamanalu la dunnoxonna ti ;
- deemaliporogaramu tobenni xa nasin baaradamanxannu sigili la sinxan dinmesennu ye mennu talata xaran na ani musulu toxola, ani porogaramu ketεlu hana ye sigi sinxan xa nasin dinmesennu ma. O porogaramu kun ye xa baaradigixaran ke dinmesennu kun mennu man sin xa xaran laban ani mennu man xaran mumε han, xa tala xa deema ke alu ye sangu alu ye sin xa baara ke alu han ye sigidalu la.
- xa bululabaarakelalu la sinnu sanxotota noxondan hagilinna xono ani xa bululabaaradalu yiriwa baaradigixaran keli sababu la ;
- xa nahasotobaaralu sigi sinxan;
- baara te ke hen mennu xo x'olu sotoli noxooya ani xa dabarilu tεge sangu jagu hana xa noxooya ;
- xa nahasotossilalu yiriwa mennu ye tali kela sinku ni lonku la, nalagelu ni sinku ani lonku bululahentobennolu ;
- xa bariga dun julumesendunbaaradaku to ;
- xa bariga dun dugujuxotonahuluku la sahilihemaralu xono nininni ni nahabo silatεge la.

Men ye silabaku ti xa dugulu buludun i noxon bulu, waleya ketalu ye :

Nin silabalu dilali :

- xa Kidali ni Gawo ani Tumutu bila Sahara Silaba ma ;
- **Gawo - Burεmu - Tawusa**

- xa deemadun sanga lekolidinnu la domunikewulalu xa baara ke a nama ;
 - karamoxo jumalu xa lekolisulu tobo ;
 - xarandolu ni karamoxolu xa xarankeminannu dahano soto ;
 - xa kunnahulen ni lahamunyaliporogaramu sigi sinxan sanga dinmesendolu la xaran xa laban, kerengerenninya la musumanndolu ;
 - xa bariga dun iniweresite buluhatalu loli to sahilihemaralu la ni xaran suguya mennu ye tali kela mara kuhoninnu kilinkilinna haminnakulu la ;
 - xa bariga dun sanhexaran yiriwali to sahilihemaralu la, xa xaransuba dolo lo ;
 - xa kidali, Tumutu ani Gawo baaradigixaranwulalu dila ;
 - xa hutubalise tekiniki do lo mara kuhoninnu kilinkilinna xono ;
 - xa baaradigixaranwula do lo mara kuhoninnu serikili kilin o kilin xono ;
- xa ji sanuman lasi dugumoxolu ma sin nte mennu ye gleya mana i kunbo ;
- xa ni kuta dun worobineku to Gawo dugu xono ;
 - xa ni kuta dun worobineku to Tumutu dugu xono ;
 - xa kanali sen ka bo Eseri xa taxa Ini Tebisasi xa taxa Kidali.

Men ye sinku ni lonku ti, baara mennu bululanin, olu hele :

- baarada mennu ye maralu ni serikililu xono, x'olu toben ani xa deema ke alu ye ; sinku ni lonku su mennu ye Tumutu ni Gawo ani Esuku, x'olu hana toben ani x'a deema ke alu ye ;
- xa bariga dun jininni to dakunnu xan mennu ye tali kela sinku ni lonku la, halalahenku, sinku ni lonku nahasotasilalu sibatili ;
- xa bariga dun sinku ni lonku baarakelalu la dunjoxonna n'alu la hagilihalinalin to, o xanma xa walelu kutaya sahilihemaralu la i y'a ho loxokunkilinjalagelu an'o joxonnalu.